

Ügyszám: **1272/B/1995**
Keltetés: **Budapest, 1996.06.21 12:00:00 de.**
Előadó bíró: **Ádám Antal Dr.**
Közlöny információ: **24/1996. (VI. 25.) AB határozat**
Közzétéve a Magyar Közlöny 1996. évi 51. számában
AB közlöny: **V. évf. 6-7. szám**

A MAGYAR KÖZTÁRSASÁG NEVÉBEN!

Az Alkotmánybíróság jogszabályi rendelkezések alkotmányellenességének utólagos vizsgálatára irányuló indítványok alapján meghozta a következő

határozatot :

Az Alkotmánybíróság megállapítja, hogy a képzőművészet, az iparművészet, a fotóművészet és az ipari tervezőművészet egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló 83/1982. (XII. 29.) MT rendelet 2. § (1) , (2) , (3) , (4) és (5) bekezdése, továbbá a végrehajtására kiadott 16/1982. (XII. 29.) MM rendelet 4-10. §-a alkotmányellenes, ezért ezeket a rendelkezéseket megsemmisíti.

Az Alkotmánybíróság a 83/1982. (XII. 29.) MT rendelet 6. § (2) bekezdés e) pontja, valamint a 16/1982. (XII. 29.) MM rendelet 1-2. §-a alkotmányellenességének megállapítására és megsemmisítésére irányuló indítványt elutasítja.

Az Alkotmánybíróság ezt a határozatát a Magyar Közlönyben közzéteszi.

Indokolás

I.

Az Alkotmánybírósághoz benyújtott indítványok a képzőművészet, az iparművészet, a fotóművészet és az ipari tervezőművészet egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló 83/1982. (XII. 29.) MT rendelet (a továbbiakban : MTr.) 2. § (1) , (2) , (3) és (4) bekezdése, továbbá 6. § (2) bekezdés e) pontja, valamint az MTr. végrehajtására kiadott 16/1982. (XII. 29.) MM rendelet (a továbbiakban : MMr.) 1. §, 2. §, 4. § (1) bekezdése, 5-9. § és 10. § (1) bekezdése alkotmányellenességének megállapítását és megsemmisítését kezdeményezték. Az MTr. és az MMr. támadott előírásai tartalmi összefüggéseire tekintettel az Alkotmánybíróság az ügyeket egyesítette és azonos eljárásban bírálta el.

1. Az egyik indítvány azért támadta az MTr. 2. § (1) bekezdését, mivel e rendelkezés alapján a gazdálkodó, a társadalmi és a jogi személyiséggel nem rendelkező

szervezetek művészeti alkotást csak művészeti szempontból történt elbírálás után szerezhethetnek be, használhatnak fel és hozhatnak forgalomba. Az indítványozó álláspontja szerint ez az előírás sérti a művészeti életnek az Alkotmány 70/G. § (1) bekezdésében védett szabadságát és ellentétes a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény (a továbbiakban : Szjt.) 8. § (1) bekezdésével. Az indítványozó elfogadhatatlannak tartotta, hogy az MMr. szabályozása olyan szervezetekre is kiterjed, amelyeknek az alkotómunka ösztönzése és a művek bemutatása a célja.

Az MTr. 2. § (3) és (4) bekezdésében foglaltakat azért kifogásolta az indítványozó, mivel ezek az előírások az Szjt. 1. § (1) bekezdésével ellentétesen korlátozzák a művészetek mecénásait. Úgy vélekedett, hogy az Alkotmány 61. § (1) bekezdésében biztosított szabad véleménynyilvánításhoz való jogot sérti, ha olyan személyek bírálják el a műalkotásokat, akiknek szakértői jogosítványait a mindenkori Művelődési és Közoktatási Minisztérium (a továbbiakban : MKM) állítja ki. Alkotmány sértőnek tekintette, hogy az MTr. 2. § (3) és (4) bekezdése alapján a MKM közvetlen irányítása alatt álló Képző- és Iparművészeti Lektorátus (a továbbiakban : Lektorátus) működése következtében "bármely szervezet csak államilag támogatott vagy túrt szerzők mecénása lehet".

Az MTr. 6. § (2) bekezdés e) pontja az indítványozó megítélése szerint a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény (a továbbiakban : Jat.) 18. § (3) bekezdését sérti, mivel lehetővé teszi, hogy a Lektorátus felülbírálja a MKM által jóváhagyott szakértői jegyzékbe felvett szakértők véleményét.

2. A másik indítvány az MMr. -ben foglalt szabályozást az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény (a továbbiakban : Etv.) rendelkezéseire hivatkozással általánosságban is kifogásolta. Álláspontja szerint az MMr. 1. §-a az MTr. 1. §-ába ütközik, mivel előírja, hogy a művészeti alkotás bírálati jegyzőkönyvét meg kell küldeni a Lektorátusnak. Az ilyen tartalmú szabályozást az Alkotmány 63. § (1) bekezdésében, valamint a 70/G. § (2) bekezdésében foglaltakkal ellentétesnek tekintette. Rámutatott arra is, hogy az MMr. 1. §-a nem zárja ki "a rossz emlékű három T" alkalmazását.

Az indítványozó az MMr. 2. §-át, 4. § (2) bekezdését és 5. §-át okafogyottnak tartotta, a 4. § (1) bekezdését, a 6. § (1) és (2) bekezdését és a 10. § (1) bekezdését illetően pedig az Etv. sérelmére hivatkozott, a 8. §-t az Alkotmány 63. § (1) bekezdésébe ütközőnek vélte, a 9. § esetében pedig a Jat. megsértésére is utalt.

II.

1. Az Alkotmánybíróság e határozatában elsősorban azt vizsgálta, hogy a művészeti alkotások elidegenítés előtti

bírálatára sérti-e a véleménynyilvánítás, illetve a művészeti élet szabadságához való jogot. Az Alkotmány 61. § (1) bekezdés első fordulata szerint "a Magyar Köztársaságban mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra". Az Alkotmánybíróság elvi jelentőséggel a 30/1992. (V. 26.) AB határozatban fejtette ki, hogy "a véleménynyilvánítás szabadságának kitüntetett szerepe van az alkotmányos alapjogok között, tulajdonképpen 'anyajoga' többféle szabadságjognak, az ún. 'kommunikációs' alapjogoknak".

Ugyancsak ez a határozat mutatott rá arra, hogy "tágabb értelemben a véleménynyilvánítási szabadsághoz tartozik a művészi, irodalmi alkotás szabadsága és a művészeti alkotás terjesztésének szabadsága, a tudományos alkotás szabadsága és a tudományos ismeretek tanításának a szabadsága". (ABH 1992. 170, 171.) Az Alkotmány 70/G. § (1) bekezdése külön is rendelkezik a művészeti élet szabadságáról a következőképpen : "A Magyar Köztársaság tiszteletben tartja és támogatja a tudományos és művészeti élet szabadságát, a tanszabadságot és a tanítás szabadságát. "

Az Szjt. 8. § (1) bekezdése szerint "a szerző határoz afelől, hogy műve nyilvánosságra hozható-e". (Az Szjt. 4. § (1) bekezdése alapján a szerző a mű alkotója.) Az Szjt. végrehajtásáról szóló 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet 1. § (1) bekezdése az Szjt. védelme alá tartozó alkotások körében művészeti alkotásnak tekinti a rajz, festés, szobrászat, metszés, kő- stb. nyomás útján előállított alkotásokat és azok terveit, az iparművészeti alkotásokat és azok terveit, a jelmez- és díszletterveket, az ipari tervezőművészeti alkotások terveit és a művészi fényképeket".

Az MTr. 1. §-a azt írja elő, hogy az Szjt. hatálya alá tartozó "képzőművészeti, iparművészeti, fotóművészeti és ipari tervezőművészeti alkotás (a továbbiakban : művészeti alkotás) szerzője saját művészeti alkotását szabadon értékesítheti".

Az MTr. 2. §-a a következő rendelkezéseket tartalmazza. " (1) A gazdálkodó szervezetek [Ptk. 685. § c) pontja] , valamint az állami költségvetési szervek, a társadalmi szervezetek és az egyesületek, továbbá a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek (a továbbiakban : gazdálkodó szervezet) - a múzeumok és a Művelődési és Köznevelési Minisztérium kivételével - művészeti alkotást csak művészeti szempontból történt elbírálás után szerezhethetnek be, használhatnak fel és hozhatnak forgalomba.

(2) Ha a beszerzés, a felhasználás és a forgalomba hozatal a gazdálkodó szervezet tevékenységi, illetőleg feladatkörében történik, a művészeti bírálatához a Művelődési és Köznevelési Minisztérium által jóváhagyott szakértői névjegyzékbe felvett szakértők közreműködését kell igénybe venni. A bírálatra felkérhető a Képző- és Iparművészeti Lektorátus is. A gazdálkodó szervezet a beszerzésről, felhasználásról, illetőleg a forgalomba hozatalról a

szakértői vélemény alapján dönt.

(3) Ha a beszerzés, a felhasználás a gazdálkodó szervezetnek nem a tevékenységi, illetőleg feladatkörében történik, a bírálatra a Lektorátus jogosult.

(4) A gazdálkodó szervezet mentesül az (1) - (3) bekezdés szerinti bírálati kötelezettség alól, ha olyan gazdálkodó szervezettől szerzi be a művészeti alkotást, amely azt a (2) bekezdés szerint már elbíráltatta.

(5) A gazdálkodó szervezet tevékenységi, illetőleg feladatkörébe tartozó, a termelési folyamat részeként megvalósuló, munkaköri kötelezettség alapján létrehozott ipari tervezőművészeti alkotást nem kell elbíráltatni. "

Az MTr. 5. §-a alapján "a bírálat a művészeti alkotás művészi értékének, felhasználásra alkalmasságának, továbbá a szerzői díj mértékének véleményezésére terjed ki".

Az előbbieken idézett rendelkezésekből kitűnik, hogy az MTr. a művészeti alkotások nyilvánosságát, megismerhetőségét érintő rendelkezést állapít meg, amikor a 2. § (1) bekezdésében megjelölt szervek és szervezetek számára a művészeti alkotások beszerzését, felhasználását és forgalomba hozatalát művészeti szempontból történő elbíráláshoz köti.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint a művészeti élet szabadsága mint alapvető jog a művészeti alkotómunka szabadságát, a művész bármely meg nem engedett korlátozástól mentes önkifejezését, valamint a művészeti alkotások nyilvánosság elé tárásának, illetve bemutatásának, terjesztésének szabadságát is jelenti. Az Emberi Jogok Európai Bírósága is utalt arra, hogy "a művészi kifejezés szabadsága nemcsak a műalkotások megteremtésére vonatkozik, hanem azok terjesztésére is, akár kiállításokon keresztül". (Müller, Judgment of 24 Mai 1988, Series A no. 133, para 27.)

Az Alkotmány 8. § (2) bekezdése szerint "az alapvető jogokra és köteleességekre vonatkozó szabályokat törvény állapíthatja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja".

A művészet sajátosságaiból fakad, hogy a művészeti alkotást szerzője rendszerint a nyilvánoságnak (a közönségnek) szánja. Minden olyan előírás tehát, amely a művészeti alkotások megismerhetőségét korlátozza, veszélyezteti a művészeti élet szabadságát. A vázoltak alapján a művészeti élet szabadságához való jog lényeges tartalmát a művészeti alkotómunka minden hatalmi jellegű befolyástól mentes gyakorlása és a művészi alkotásban megjelenő vélemény szabad kinyilvánítása, tehát a műalkotások nyilvánosságra hozásához való jog jelenti. Az MTr. azáltal, hogy a művészeti alkotások művészeti

értékének, a beszerző által tervezett felhasználásra való alkalmasságának, avagy a szerzői díj mértékének véleményeztetését írja elő, alkotmányellenesen korlátozza az alkotó művészi véleményének kinyilvánításához és a művészeti élet szabadságához való jogot.

2. A támadott szabályozás alkotmányosságát az Alkotmánybíróság abból a szempontból is értékelte, hogy a műbírálat igénybevételének előírása sérti-e a művészeti alkotást beszerző, felhasználó, forgalomba hozó gazdálkodó szervezet alkotmányos jogait.

Az Alkotmánybíróság szerint a kifogásolt rendelkezések megítélésénél nem hagyhatók figyelmen kívül azok a különbözőségeket, amelyek az állami költségvetésből finanszírozott szervekre és az ilyen támogatásban nem részesülő szervezetekre vonatkozó jogi szabályozás alapján helyzetükben fellelhetők. Az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény 87. § (1) bekezdése szerint "a költségvetési szerv az államháztartás részét képező olyan jogi személy, amely a társadalmi közös szükségletek kielégítését szolgáló, jogszabályban meghatározott állami feladatokat alaptevékenységként, az alapító okiratban meghatározott körben és kötelezettséggel végzi". E törvény 92. § (1) bekezdése pedig azt írja elő, hogy "a költségvetési szerv éves költségvetés alapján e törvényben, a helyi önkormányzatokról szóló törvényben és más jogszabályokban meghatározott feltételek mellett gazdálkodik".

Az MTr. -nek a művészeti alkotások beszerzése, felhasználása és forgalomba hozatala előtti szakvéleményezésre vonatkozó szabályozása nem tesz különbséget a költségvetési szervek, a társadalmi szervezetek és egyesületek, a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek, illetve a Ptk. 685. § c) pontjában meghatározott gazdálkodó szervezetek között.

Az az előírás, amely szerint művészeti alkotást kizárólag művészeti szempontból előírt elbírálás után lehet beszerezni (forgalomba hozni, felhasználni), az általános cselekvési szabadság sérelmét jelenti. Az Alkotmánybíróság már több döntésében, elvi jelleggel a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatban mutatott rá arra, hogy az Alkotmány 54. § (1) bekezdésében védett emberi méltósághoz való jog az ún. "általános személyiségi jog" egyik megnyilvánulása. "A modern alkotmányok, illetve alkotmánybírósági gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg : pl. a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magánszférához való jogként. Az általános személyiségi jog "anyajog", azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített alapjogok egyike sem

alkalmazható. " (ABH 1990. 44, 45.) Az általános cselekvési szabadság egyik megnyilvánulási formájának tekinthető a jogügyletek létrehozásának szabadsága, az önálló, minden hatalmi befolyástól mentes döntési jog az ilyen ügyletekben. Az általános cselekvési szabadság alkotmányos követelményéből fakad az a lehetőség is, hogy művészeti alkotást bárki a kifogásolt véleményeztetés kötelezettsége nélkül vásárolhasson. Más alkotmányos jog, illetve alkotmányos érték védelme érdekében - törvényben - az általános cselekvési jog is korlátozható, e korlátozásnak azonban szükségesnek és az elérendő célhoz képest arányosnak kell lennie. A művészeti alkotásokhoz való hozzáférhetőség szabadságának korlátozása azonban - a kötelező műbírálat beszerzésének általános előírásával - alkotmányosan nem indokolható, tehát önkényes korlátozás.

Az általános cselekvési autonómia - amint ez a vázoltakból kitűnik - az emberi méltósághoz való viszonyában az emberi élethez kötődik. Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint /21/1990. (X. 4.) AB határozat (ABH 1990. , 77.) ; 7/1991. (II. 28.) AB határozat (ABH 1991. , 25.) , 28/1991. (VI. 3.) AB határozat (ABH 1991. , 114.)/ az alapjogok rendszerint a jogi személyekre is vonatkoznak, így az alapjogok alkotmányos védelmét általában a jogi személyek is érvényesíthetik. Cselekvési autonómiával a társadalmi szervezetek és a gazdasági társaságok is rendelkeznek. Döntéseiket alapszabályuk, alapító okiratuk, vagy a létrehozásukról, alapításukról készített társasági szerződésben foglalt célkitűzéseik alapján gazdaságossági vagy más, pl. közérdekű rendeltetésük figyelembevételével kell megalkotniuk. Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint e szervezetek cselekvési autonómiája is védelmet élvez. Ez a védelem nem azonos a természetes személyek alkotmányos jogait megillető védelemmel. Míg az emberi méltósághoz való jog abszolút jellegű, feltétlen és elidegeníthetetlen jogként illeti meg az embert, az egyesület, vagy a gazdasági társaság autonómiája az adott szervezet céljához, rendeltetéséhez kötött. Mivel az Alkotmány alapvető jogként ismeri el az egyesülési jogot, a vállalkozás, így a gazdálkodó szervezetek alapításának és a gazdasági, társadalmi érdekek védelmére irányuló szervezetek alakításának szabadságát, ezért az államnak az e jogok gyakorlására létrehozott szervezetek önállóságát is tiszteletben kell tartania. Az olyan eljárások kötelező előírása, amelyek a vázoltak alapján a művészeti alkotások beszerzését a hivatalos értékrend közvetítésével kívánják befolyásolni, sérti e szervezetek autonómiáját.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint alkotmányossági szempontból viszont nem kifogásolható, hogy az állami feladatokat alaptevékenységként ellátó és az e feladatok megvalósítását az állami költségvetésből finanszírozott állami szervek művészeti alkotás megszerzése vagy létesítése esetén szakvéleményeztetésre kötelezettek. A közpénzek ésszerű, takarékos felhasználása ugyanis körültekintő, sokoldalú értékelés és szakmai vélemény alapján megalkotott

döntést igényel.

Mindezek alapján az Alkotmánybíróság úgy ítélte meg, hogy az MTr. 2. § (1) - (4) bekezdésének az érintett szervezetek és szervek jellegét és jogi helyzetét figyelmen kívül hagyó szabályozása a vázolt tartalmi fogyatékoságok miatt is alkotmányellenes, ezért ezeket a rendelkezéseket megsemmisítette. Az Alkotmánybíróság a megsemmisítő döntés hatályát a 2. § (5) bekezdésére is kiterjesztette. Az indítványozó ezt az előírást nem kifogásolta. Mivel azonban a szakvélemény beszerzésének kötelezettségét megállapító rendelkezéseket az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek minősítette és megsemmisítette, a szoros tartalmi összefüggésre tekintettel az (5) bekezdés hatályban tartása okafogyottá vált.

3. A továbbiakban az Alkotmánybíróság eljárása annak feltárására irányult, hogy sérti-e a szabad véleménynyilvánításhoz való jogot, illetve a művészeti élet szabadságát az MTr. -nek az az előírása, amely szerint a művészeti alkotásokat elbíráló szakértők munkáját a Lektorátus értékeli és ennek eredményéről az MKM-et tájékoztatja.

Az MTr. -nek a Lektorátusra vonatkozó 6. §-a a következőket tartalmazza.

" (1) A Lektorátus a vizuális kultúra fejlődésének elősegítése, az alkotói tevékenység támogatása érdekében - a Művelődési és Közoktatási Minisztérium közvetlen irányítása alatt - működő költségvetési szerv.

(2) A Lektorátus

a) bírálja felkérés alapján a művészeti alkotásokat;

b) -c) . . .

d) javaslatot tesz a Művelődési és Közoktatási Minisztériumnak a szakértői névjegyzékre, annak kiegészítésére; jóváhagyása után gondoskodik közzétételéről;

e) értékeli a szakértők és a bírálati tevékenységet végző szervezetek munkáját, ennek eredményéről

tájékoztatja a Művelődési és Közoktatási Minisztériumot. "

Az Alkotmánybíróság az MTr. 6. § (2) bekezdés e) pontja alkotmányosságának vizsgálatát - az indítvány alapján - a Jat. 18. § (3) bekezdésével való vélt ütközésére is kiterjesztette. E rendelkezés a következőket állapítja meg. "Az azonos vagy hasonló életviszonyokat általában ugyanabban a jogszabályban, illetőleg azonos vagy hasonló módon kell szabályozni. A szabályozás nem lehet párhuzamos vagy indokolatlanul többszintű. "

Az idézett rendelkezésekből kitűnik, hogy a Lektorátus jogállását az MTr. idézett 6. §-a határozza meg, feladatait pedig alapvetően a MTr. és a végrehajtására kiadott MMr. tartalmazza. Önmagában az a körülmény, hogy valamely

feladatkört több szerv, illetve személy gyakorolhat, nem jelenti a jogbiztonság, vagy más alkotmányos jog, illetve elv sérelmét.

Az indítványban foglaltaktól eltérően a Lektorátusnak a szakértő által adott véleményt illetően kizárólag arra van joga, hogy a szakértő munkáját értékelje, de a vizsgált jogi szabályozás nem teszi lehetővé a szakvélemény megváltoztatását.

Mindezek alapján az Alkotmánybíróság az MTr. 6. § (2) bekezdés e) pontjában foglalt szabályozást nem tekintette "párhuzamos jellegűnek".

A szakértői működésre vonatkozó vizsgált szabályozással összefüggésben az Alkotmánybíróság megjegyzi, hogy a szakértői működéssel kapcsolatos egyes kérdések szabályozásáról szóló 24/1971. (IV. 8.) Korm. rendelet szerint a szakértői tevékenységre jogosító engedélyt a tevékenység jellege szerint illetékes miniszter adja meg. A művelődési és közoktatási miniszter nevezi ki az Szjt. 55. §-a által létrehozott Szerzői Jogi Szakértői Testület tagjait, az igazságügyi szakértőt pedig az igazságügyi miniszter veszi fel a névjegyzékbe. Az eltérő jellegű szakértői tevékenységet ellátó személyek működésének egységes és összehangolt jellegét biztosítja az illetékes miniszter számára a szakértői minősültség létrehozására, illetve a szakértők nyilvántartására megállapított hatáskör. A Lektorátus, illetve a művészeti alkotások véleményezésére jogosult szakértők jogállása megfelel a vázolt követelményeknek.

Mindezekre tekintettel az Alkotmánybíróság az MTr. 6. § (2) bekezdés e) pontját nem tekintette alkotmányellenesnek és a megsemmisítésére irányuló indítványt elutasította.

4. Az MMr. 1. §-a a következő előírást tartalmazza. "A képzőművészeti, az iparművészeti, a fotóművészeti és az ipari tervezőművészeti alkotás bírálati jegyzőkönyvét és a felhasználási szerződést a gazdálkodó szervezet 15 napon belül megküldi a . . . Lektorátusnak. "

Az Alkotmánybíróság az MTr. előírásainak alkotmányossági vizsgálata alapján már megállapította, hogy a művészeti alkotások művészeti értékének, felhasználásra való alkalmasságának, illetve a szerzői díj mértékének szakvéleményben történő minősítését előíró szabályozás sérti a művészeti élet szabadságát és az alkotó művésznak a művészeti tevékenységben megnyilvánuló véleményszabadsághoz való jogát. Az alkotóművész, illetve az MTr. 2. §-a szerinti gazdálkodó szervezet, különösen költségvetési szerv azonban - saját elhatározása alapján - kérheti a műalkotás művészeti értékének, illetve felhasználásra való alkalmasságának szakértői minősítését. Az MMr. -nek az a rendelkezése tehát, amely a bírálati jegyzőkönyvnek és a felhasználási szerződésnek a Lektorátus részére való megküldését írja elő,

önmagában nem tekinthető alkotmányellenesnek. Az Alkotmánybíróság a fentiek alapján az MMr. 1. §-a megsemmisítésére irányuló kérelmet elutasította.

5. Az MMr. 2. §-a alkotmányosságának megítélésénél az Alkotmánybíróság azt vizsgálta, hogy beavatkozást jelent-e a képzőművészet, az iparművészet, a fotóművészet és az ipari tervezőművészet képviselőinek részvételével működő társadalmi szervezetek tevékenységébe, ha a szakértői névjegyzéket a települési önkormányzat polgármesteri hivatala részére meg kell küldeni.

Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint ez az előírás nem sérti az Alkotmány 63. §-ában védett egyesülési jogot, illetve az Etv. rendelkezéseit. Sem az Alkotmány, sem az Etv. nem állapít meg ugyanis hatáskört a helyi önkormányzatok számára az egyesületek létrehozását és felügyeletét illetően.

A kifogásolt rendelkezés egyébként a helyi önkormányzatok és szerveik, a köztársasági megbízottak, valamint egyes centrális alárendeltségű szervek feladat- és hatásköreiről szóló 1991. évi XX. törvény 109. §-ában foglaltak megvalósítását is megkönnyíti. Ez az előírás ugyanis a következőket tartalmazza.

" (1) Művészeti alkotás közterületen, valamint önkormányzati tulajdonú épületen való elhelyezéséről, áthelyezéséről, lebontásáról a település önkormányzatának képviselőtestülete, Budapesten a fővárosi önkormányzat közgyűlése dönt, és gondoskodik fenntartásáról és felújításáról.

(2) A döntéshez a műalkotás művészi értékére vonatkozóan szakvéleményt kell beszerezni. A fővárosban szobor, illetve emlékmű elhelyezéséhez, áthelyezéséhez vagy lebontásához az érintett kerületi önkormányzat egyetértése szükséges.

(3) Nem önkormányzati tulajdonú épületen lévő művészeti alkotásokat az illetékes önkormányzat képviselőtestülete - szakvélemény kikérésével - védeni köteles, új elhelyezés esetén véleményezési joga van. "

Mindezek alapján az Alkotmánybíróság az MMr. 2. §-a alkotmányellenességét nem állapította meg és a megsemmisítésére irányuló kérelmet a rendelkező részben foglaltakra tekintettel elutasította.

6. Az Alkotmánybíróság e határozata indokolásában már rámutatott arra, hogy a művészeti élet szabadsága a műalkotások kiállításokon való bemutatásának jogát is jelenti. Ez a jog pedig más alkotmányos jog vagy érték megvalósítása, így az erkölcsök, vagy a közrend védelme érdekében korlátozható.

a) Az MMr. 4. és 5. §-a szabályozza a művészeti alkotásokat bemutató kiállítások engedélyezésének rendjét.

Az MMr. 4. §-a a következő rendelkezéseket tartalmazza.

" (1) Művészeti alkotásokból kiállítás rendezésére az engedélyt megadja :

a) országos kiállítás tekintetében a Művelődési és Közoktatási Minisztérium

b) . . .

c) egyéb kiállításra - a (2) bekezdésben foglalt kivétellel - a művelődési osztály.

(2) Nincs szükség esetenkénti engedélyre - az országos jellegű kiállítás kivételével - a Kiállítás intézmények (Múcsarnok) , a múzeumok, az Ipari Formatervezési Tanács Irodája, a Magyar Kereskedelmi Kamara Ipari Formatervezési Tájékoztató Központja és a Magyar Távíratí Iroda által rendezett kiállításához. "

Az 5. § (1) és (2) bekezdése pedig a következőképpen rendelkezik.

" (1) Az engedélyező, illetőleg a 4. § (2) bekezdésében meghatározott szervek éves kiállítási tervet készítenek, amelynek tartalmaznia kell :

a) a kiállítást rendező szerv (személy) megnevezését,

b) a kiállítás műfaját (tartalmát) ,

c) a kiállításon szereplő művész (ek) nevét és lakcímét,

d) a kiállítás tervezett helyét és időpontját.

(2) A kiállítási tervet - az országos kiállítási terv kivételével - a tárgyévvel megelőző év szeptember 30-ig meg kell küldeni a Lektorátusnak. A Lektorátus a kiállítási terveket egyeztetí és október 31-ig továbbítja a Művelődési és Közoktatási Minisztériumnak, amely dönt a kiállítási terv jóváhagyásáról és erről az engedélyező, illetőleg a 4. § (2) bekezdésében megjelölt szerveket tájékoztatja. "

Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy az idézett rendelkezések az MTr. -nek a helyi önkormányzatok egyes szerveinek és a köztársasági megbízottaknak a közművelődési, közgyűjteményi, művészeti, továbbá más, kulturális tevékenységekkel kapcsolatos államigazgatási feladat- és hatásköreiről szóló 20/1992. (I. 28.) Korm. rendelet 3. § (1) bekezdés d) pontjával hatályon kívül helyezett 4. §-a végrehajtására irányulnak. Ez a rendelkezés a következőket állapította meg : "művészeti alkotásokból kiállítás csak elbírálás után - a jogszabályban meghatározott kivétellel - engedéllyel rendezhető".

A támadott előírások nem tartalmaznak utalást arra vonatkozóan, hogy az engedélyezésre jogosult szervek milyen szempontok figyelembevételével hoznak döntést, így nem utalnak arra sem, hogy az elutasító döntést kell-e

indokolással ellátni.

Az Alkotmánybíróság a vázoltak alapján úgy ítélte meg, hogy az MMr. sérelmezett előírásai az MTr. 4. §-a hatályon kívül helyezésével okafogyottá váltak, az MMr. vizsgált szabályozásának tartalmi hiányosságai miatt pedig nem zárható ki a művészeti kiállítások megrendezésének a megengedett szempontokon túlhaladó korlátozása. Mindezek figyelembevételével az Alkotmánybíróság az MMr. 4. §-át, valamint az 5. § (1) és (2) bekezdését az Alkotmány 61. § (1) bekezdésével és 70/G. § (1) bekezdésével ellentétesnek minősítette és megsemmisítette.

b) Az MMr. 5. § (3) bekezdése a következőket írja elő. "Az engedélyező, illetőleg a 4. § (2) bekezdésében meghatározott szerv a kiállításra kiválasztott művészeti alkotásokat szakértők közreműködésével elbírálja, véleményt nyilvánít a szerzői díj mértékéről, és a bírálati jegyzőkönyv egy példányát a Lektorátusnak megküldi. "

Mivel az ilyen tartalmú szabályozás - nem zárja ki, sőt lehetővé teszi a művészeti alkotásoknak a kiállítás engedélyezésével összefüggő, meg nem engedett szempontú értékelését, alkotmányellenes. Mindezek alapján az Alkotmánybíróság az MMr. 5. § (3) bekezdését is megsemmisítette.

7. Az MMr. 6-10. §-ában foglalt rendelkezések a művészeti alkotóközösségek létrehozását, működését érintő szabályokat tartalmazzak. Az e határozat indokolásában már említett 27/1993. (IV. 29.) AB határozat (ABH 1993. 444, 451.) az MTr. -nek a művészeti alkotóközösségekre vonatkozó több rendelkezését az Etv. -be ütközőnek, így alkotmányellenesnek minősítette és megsemmisítette. Az említett határozatban az Alkotmánybíróság rámutatott arra, hogy a megsemmisítő döntés következtében "az alkotóközösségekre mint társadalmi szervezetekre az Etv. rendelkezései alkalmazandók". (ABH 1993, 451.) Az MMr. jelen ügyben eljárás alá vont, a művészeti alkotóközösségekre vonatkozó előírásainak hatályban maradása tehát okafogyottá vált.

Mindezek alapján az Alkotmánybíróság az MMr. 6-10. §-ai alkotmányosságának további vizsgálatát mellőzte és e rendelkezéseket is megsemmisítette.

Dr. Sólyom László
az Alkotmánybíróság elnöke

Dr. Ádám Antal
előadó alkotmánybíró

Dr. Kilényi Géza
alkotmánybíró

Dr. Lábady Tamás

Dr. Schmidt Péter

alkotmánybíró

Dr. Szabó András
alkotmánybíró

alkotmánybíró

Dr. Tersztyánszky Ödön
alkotmánybíró

Dr. Zlinszky János
alkotmánybíró